

Особен впечаток прави сеопфатноста и богатството на аспектите третираани во секоја тематско-проблемска содржина во книгата.

Начинот на распределување на тематско-проблемските подрачја и соодветната дозираност на содржините и начинот на претставувањето и пренесувањето на информациите, анализите и заклучоците, претставуваат главна одлика на овој универзитетски учебник по методиката на наставата по историја за студентите на Институтот за историја, но и за студентите на други наставни институти и групи, како и за наставниците по историја во основното и средното образование.

Авторката направила успешен обид на компетентна симбиоза меѓу досегашната практика и новите тенденции што се наметнуваат во доменот на теоријата и практиката во наставата по историја. Во таа смисла, во трудот се вткаени бројни инвентивни стратегии за изведба на наставата по историја, истовремено со присуство на презентација на новото гледање на старите и иницирање на нови проблеми што произлегуваат од потребите на теоријата и практиката.

Книгата претставува сериозен научно-стручен труд во кој авторката д-р Виолета Ачкоска вградила големо искуство и умешност за ефикасно методско-педагошко водење и поддршка на младите наставници по историја и таа е вредно и интересно четиво за поiskusните наставници по историја.

Овој труд ќе ја збогати нашата методичка литература, ќе ѝ вдахне иновациски дух и ќе им обезбеди поголема сигурност и професионална компетенција на студентите и младите наставници по историја, а на поiskusните наставници ќе им понуди нови начини на размислување и приоди кон наставата по историја.

Со обемот, содржината и проблемите, како и со модерниот пристап кон третирањето на раличните аспекти на современата настава по историја, оваа книга треба да биде задолжителна литература во секоја училишна библиотека и во домашната прирачна библиотека на секој наставник по историја.

Даринка Пачемска Петреска

**Даринка Пачемска Петреска, ВОЈВОДАТА ДЕДО АНДРЕЈА
ОД МАЛО ЦРСКО
Менора, Скопје, 1999 г., 200**

Досегашната галерија публикувани ликови на локални војводи кои никнале од народните низини во периодот на националните и револуционерните борби е збогатена со уште еден лик - ликот на Дедо Андреја Петров – Блажески од с. Мало Црско, битолски Демир Хисар, благодарение на

реномираната скопска издавачка куќа Менора. Авторката, д-р Даринка Пачемска – Петреска, чија примарна научна преокупација е македонското националноослободително движење меѓу двете светски војни, а особено ВМРО (Обединета), во последнава деценија подлабоко понира во

историјата на движењето. Така, во 1997 година под нејзина редакција (заедно со Војо Кушевски) се појавија обемните „Спомени“ на Никола Петров Русински, а еве сега, во 1999 година и монографијата за Дедо Андреја од Мало Црско.

Досега Дедо Андреја беше речиси непознат за пошироката македонска јавност и за него знаеја само за потесните научни кругови.

Единствено Христо Силјанов во 1927 година, во бриљантниот мемоарско-публицистички труд „Писма и исповеди на еден четник“ - посветен на четата на Марко Лерински (1902 г.) го овековечи Дедо Андреја, тој своевиден македонски Платон Каратаев, облагороден со исконска народна мудрост, но и со свои ајдучки манири, мани и доблести.

Во таа очигледно храбра, но и рационална личност, се криела нежна и романтична душа: „Колку уб(ав) о пеат буљбулите?... Ги слушаш ли буљбулите?“

Оваа импресивна мемоарска публикација на Христо Силјанов, без оглед на авторовата насоченост, поради своите уметнички дострели, а уште повеќе поради историското сведоштво за херојското време на македонското националноослободително движење, треба да се преведе на македонски јазик и така да му стане достапна на македонскиот читател.

Додека Христо Силјанов уметнички и пластично го транспонира ликот на Дедо Андреја во еден краток, но значаен период од неговиот живот (1902 г.), Даринка Петреска прави успешни напори да ги расветли личноста и делото на Дедо Андреја на историографски план.

Монографијата „Војводата Дедо Андреја од Мало Црско“ е втемелена на изворни материјали, сеќава-

ња и литература. Таа содржи 200 страници мал формат. Книгата е илустрирана со фотографии, меѓу кои има и фотографија на Дедо Андреја. Покрај предговорот, заклучокот, библиографијата и регистрите на лични и географски имиња, книгата, глобално опфаќа три дела: I. историјатот на родното село на Дедо Андреја, Мало Црско (11-17), II. животот и делото на Дедо Андреја (49-142) и III. прилози (143-168).

По ефектниот предговор, авторката прави пресек на историјатот на с. Мало Црско во Горни Железник. На близу сто страници пулсира животната сторија на Дедо Андреја распослана меѓу Мало Црско (средина на XIX век) и Могила (мај 1903 г.). При тоа се доминантни, апроксимативно кажано, два периода од животот на Дедо Андреја: ајдучкиот и комитскиот.

Во првиот период се опфатени ајдучката борбена едукација и акција на Андреја Блажевски во предвостаничкиот и востаничкиот амбиент во Македонија пред, за време и по големата источна криза, инволвираноста на Андреја во Демирхисарскиот заговор, паѓањето во турските зандани и неговото емигрирање во Кнежевството Бугарија. Авторката ја лансира претпоставката за учеството на Андреја во т.н. Мелничко востание во 1895 година, иако признава дека, барем засега, не е пронајден податок за тоа.

Квалитетен скок во придонесот на Дедо Андреја за македонската националноослободителна борба, дава вториот, условно речено, комитски период од неговиот живот (1900-1903 г.). Неспорно, овој дел од монографијата има најголема научна стојност. Авторката Даринка Пачемска Петреска, врз база на бројни по-

датоци, дава релјефна претстава на последниот, клучен период од животот и дејноста од Дедо Андреја од Мало Црско. Авторката, меѓу другото, констатира: „Андреја бил еден од најстарите комити-четници, и војводи во Битолскиот револуционерен округ на ТМОРО пред Илинденското востание. Токму поради неговата напредната возраст и поради двасетгодишното учество во ајдуското и организираното национално-ослободително движење и од почитување го добил ретко заслужното име Дедо, кое станало дел од неговото лично име. Тој во целиот Битолски округ и пошироко во Македонија бил познат под името Дедо Андреја.“(170)

По вклучувањето во македонското револуционерно национално-ослободително движење во 1900 год., дедо Андреја имал очигледна среќа да стажира во актуелните четнички школи на Георги Иванов - Марко и Никола Петров Русински, што му овозможило полесно да го понесе тешкото војводско бreme во Прилепско, Леринско, Костурско. При тоа, посебно доаѓа до израз неговото беспрекорно комитствување ширум Битолскиот вилает, поконкретно во Демирхисарско, Прилепско, Битолско, Леринско, Воденско, Костурско.

Даринка Пачемска Петреска акцентира: „За време на својата долгогодишна активна борба како ајдутин, како четнички војвода, Дедо Андреја се среќавал, заедно се борел и соработувал со голем број негови современици од повеќе краевина на Македонија. Меѓу нив и со многу познати војводи како што биле: браќата Чакревци од Прилеп, Калеш Димко од Лавци, војводата Мирче Ацев од Прилепско..., Гоце Делчев, Никола

Петров Русински, Марко Лерински, Христо Силјанов, Пандо Кљашев, Васил Чакаларов, Славејко (Славко) Арсов, Ѓорѓи Сугарев, Параскев Цветков и многу други војводи, четници и раководители на месните, реонските и околицките комитети, како и со некои членовина на окружниот комитет на ТМОРО во битолскиот револуционерен округ.“ (171-2)

Специфичен колорит на монографијата ѝ дава полемичкиот тон на авторката. Тоа посебно доаѓа до израз во два случаја.

Едниот се однесува на појавениот конфликт меѓу Дедо Андреја и Христо Силјанов во воденското село Месимер. Нешто подоцна Марко Лерински нивниот спор елегантно ќе го разреши.

Авторката целосно застанува на страната на Дедо Андреја, обвинувајќи го актуелниот секретар на четата Христо Силјанов за пристрасност, болна амбициозност и борбена минорност. Точно е дека Христо Силјанов немал воени предиспозиции, па оттаму доаѓа неговата борбена неинвентивност. Затоа пак бил добар борец со перо, чиј литерарен талент и истенчен историографски нерв подоцна ќе дојдат до полн израз. Неговата двотомна публикација „Ослободителните борби на Македонија“, без оглед на насоченоста, има фундаментален карактер за историјата на македонското револуционерно националноослободително движење. Бездруго, во третирианиот период, неговата евидентна војводска амбиција била во расчекор со неговите борбени способности.

Меѓутоа, на конфликтот треба да се гледа и од друг агол. Поточно, не треба да се занемари судирот на генерациите. А токму тоа, се чини, овде било примарно! Тоа посебно дош-

ло до израз по Илинденското востание, кога Дедо Андреја не бил меѓу живите. Карактеристично е што во прво време раководителите, депримирани од илинденскиот дебакл, во услови на силна османска репресија, се пасивизирале. Оттаму е разбирливо што припростите војводи, непречени од никого, се нашле во својот елемент, развивајќи, според Ѓорче Петров „страшна агитација ... против интелигенцијата“. Во тоа предничел Толе Паша во осудата на „даскалите“ што ја напуштиле земјата, а Апостол Петков Еницевардарско сонце се саморекламирал: „Биринџик чета е мојата“.

Другиот случај се однесува на конфликтните односи на Дедо Андреја со Јордан Пиперката. Авторката критички е настроена кон Пиперката, осудувајќи ја неговата болна суета која ги газела ривалите.

И најпосле, Даринка Пачемска Петреска подробно ја опишува последната животна битка на Дедо Андреја во борбата кај с. Могила, Битолско, во мај 1903 година.

Резимирајќи, авторката меѓу другото истакнува: „Дедо Андреја не го дочекал чинот на Илинденското востание, но се вградил себеси во колективното семакедонско националноослободително дело и во темелите на Македонскиот Илинден“ (172)

Посебно се илустративни прилозите сочинети од спомени и песни за Дедо Андреја.

Монографијата за Дедо Андреја од Мало Црско, со својот привлечен стил и јазик, со сериозната научна фундираност, претставува вредно остварување. Патриотската порака на ова дело е посебно едукативна за помладите генерации.

Димитјар Димески

Стојан РИСТЕСКИ, ЛЕШАНИ **Струга, 2000**

Нашите предци во руралните средини низа векови паметеле многу значајни настани и познати личности од роднокрајната историја и усно им ги предавале спомените на своите потомци. Усната историја на своето родно место ја носат во себеси мнозина родноселци додека се живи, независно од фактот каде живеат. Настаните и личностите поврзани за Лешани и за неговата околина најпрвин усно ги осознал, а потоа и стручно ги аргументирал авторот на посочениов труд, проф. д-р Стојан Ристески, познат на македонската научна и општествена јавност по широкиот спектар научни и стручни

проучувања во македонистиката, презентирани во четириесетина одделни публикации.

Монографијата *Лешани*, инаку прва целосна објава за оваа населба, авторот ја поделил на неколку целисти. По *Предговорои* (7-8) следуваат: *Природно-географски целисти* (9-16), *Археолошки локалитети*, *Светилишта*. *Црква* (17-67); *Периодои* *по 1944 година* (68-79); *Посианокои* *на селото* *и етногенезата на население* (80-171); *Својанство* (172-190); *Просвета* *и култура* (191-200); *Етнографски одлики* (201-222); *Политичко делување* (223-227) и *Физичка култура* (228-229) по што следуваат: